

XIV.

ARNOLD *van Egmond*, hertog van Gelre, en zijn
ZOON ADOLF.

Toen REINALD IV zoo onverwachts gestorven was, zonder eenen zoon na te laten, die hem al dadelijk als hertog zoude kunnen opvolgen, heerschte er groote ontsteltenis bij de ingezetenen van Gelderland. Het volk namelijk was zeer bang voor eene vernieuwing der twisten over de opvolging, zoo als bij den dood van REINALD II had plaats gehad. Te Arnhem en in meer andere steden werden in allerijl de poorten gesloten, en sterke wachten op muren en torens gesteld, om alle vreemde indringers, die het misschien op de regeering des lands gemunt hadden, terstond af te weren. Maar men bedroog zich. Al had de overleden hertog geen zoon nagelaten, hij had toch voor eenen opvolger gezorgd. Gij zult u misschien herinneren, hoe behendig hij zijn best gedaan had, om het huwelijk tusschen JAN *van Egmond* en MARIA *van Arkel*, zijne nicht, tot stand te brengen. De zoon uit dat huwelijk, ARNOLD, moest zijn opvolger worden. Nu weet gij ook, dat de edelen en steden zich, vier jaren te voren, plechtig te zamen verbonden hadden om, bij het overlijden des hertogs, orde

en rust in het land te bewaren, en daarom draalden zij dan ook niet langer, om dien ARNOLD, schoon hij pas dertien jaren oud was, als hunnen hertog te erkennen. Behalve die zoogenaamde vaderlandsliefde kwam daarbij ook nog wel een weinig heerschzucht in 't spel. Er waren namelijk nog twee mededingers naar den hertogsetel opgestaan: JAN *van Loen*, heer van Heinsberg, en ADOLF, hertog van den Berg. Beiden meenden evenveel aanspraak op die waardigheid als hun neef te hebben; beiden waren mannen in de kracht van hun leven, begeerig naar macht en aanzien, en die volstrekt geen tegenspraak konden verdragen. Dat verdroot de edelen en steden van Gelderland; en hoe zouden zij tegenover die machtige heeren hunne nog onlangs met zoo veel moeite verworven voorrechten en vrijheden bewaren? Hunne keus bleef dus op ARNOLD gevestigd; die toch was nog maar een kind; van hem was, althans in den eersten tijd, niet veel te vreezen, en hij zou zeker hun verbond gaarne eerbiedigen. De uitkomst van deze schrandere overleggingen is hun echter niet gunstig geweest; ARNOLD heeft vijftig jaren lang over Gelderland geregeerd, maar zonder eer en zonder roem. Meest al den tijd zijns levens heeft hij doorgebracht in twist en krijg, eerst met zijne naburen, toen met zijne onderdanen, en ten laatste met zijne eigene bloedverwanten.

In het eerst scheen alles naar wensch te gaan. De kleine hertog werd in alle Geldersche steden erkend en gehuldigd, en wederkeerig bekrachtigde ook hij de voorrechten en vrijheden, welke zij van zijne voorvaderen verkregen hadden, en voegde er nog nieuwe gunstbewijzen bij. Er werd een reglement gemaakt, waarnaar hij het land

regeeren zoude. Zijn vader werd tot ruwaard of landvoogd voor dertien jaren aangesteld; zestien mannen, uit de edelste geslachten des lands gekozen, zouden den hertog en den ruwaard als raden ter zijde staan, en geen anderen dan geboren Gelderschen zouden door den hertog in ambten en bedieningen mogen gesteld worden. Eindelijk werd er een huwelijk vastgesteld tusschen hem en de twaalfjarige KATHARINA, dochter van den hertog van Kleef; tevens werd een nauw verbond gesloten, om de beide landen tegen elken aanval gemeenschappelijk te verdedigen.

Het was waarlijk wel noodig, dat het land in goeden staat van tegenweer werd gesteld, want eerlang werd Gelderland weder van twee zijden door zijne vijanden besprongen. Te Utrecht was de oude bisschop FREDERIK van *Blankenheim* gestorven. Bij de verkiezing van eenen nieuwen bisschop was, naar ouder gewoonte, het land weder in rep en roer. Gij weet misschien dat, even als in Holland de Hoekschen en Kabeljauwschen, zoo ook in Utrecht twee partijen, de Lichtenbergers en de Lokhorsten, bestonden, die elkáar zeer vijandig waren. Geholpen door hunne buitenlandsche vrienden hadden de Lichtenbergers den kanunnik RUDOLF van *Diephout*, eigenlijk een wereldsch heer, die geen geleerde was, tot bisschop verkozen. De Lokhorsten echter wisten te bewerken, dat ZWEDER van *Kuilenburg*, een neef van JAN van *Egmond* en diens zoon ARNOLD, door den paus tot bisschop benoemd werd. Natuurlijk koos ARNOLD de partij van zijnen neef, maar hierdoor geraakte hij in oorlog met RUDOLF, den postulaat, d. i. die tot bisschop begeerd werd. Toen namelijk de Gelderschen, om bisschop ZWEDER bij te staan, de

stad Amersfoort voor hem veroverd hadden, nam RUDOLF hun dit zoo kwalijk, dat hij op staanden voet aan ARNOLD den oorlog verklaarde. Eerst poogde men op eene samenkomst te Buren den twist in der minne bij te leggen; vooral toen bisschop ZWEDER uit Utrecht verjaagd, en Amersfoort door RUDOLF heroverd werd, vleide men zich, dat er eene verzoening tot stand komen zoude, maar te vergeefs — ARNOLD en de zijnen hadden vast besloten, den zwakken ZWEDER, die intusschen de wijk naar Arnhem genomen had, te herstellen, en RUDOLF te tuchtigen!

Van weerszijden werden groote toerustingten gemaakt. FILIPS van *Bourgondië*, ARNOLD's bondgenoot, zou het Sticht van de Hollandsche zijde overvallen, terwijl het slot ter Horst, aan den voet van den Grebschen berg bij Rhenen gelegen, het eenige, dat den schaduw-bisschop ZWEDER van zijne heerschappij was overgebleven, door de Utrechtschen en Gelderschen versterkt werd, om de Betuwe te beveiligen. Een gewichtig punt van ARNOLD's gebied echter bleef nog onbezet; kon ook dat versterkt worden, dan — zoo meende hij — zou hij wel zes bisschoppen uit zijn land kunnen weren. Gij moet namelijk weten, dat in die dagen het grootste gedeelte van het tegenwoordige Overijssel tot het gebied van den Utrechtschen bisschop behoorde; dat gedeelte heette toen het *Oversticht*. Nu was Gelderland aan de noordzijde als 't ware besloten tusschen het Over- en het Nedersticht, en het was dus in oorlogstijd van het grootste belang, het land aan die zijde tegen elken aanval te beveiligen en zoo mogelijk de gemeenschap tusschen de beide gedeelten van het Sticht af te snijden. Daarom vatteden hertog ARNOLD en zijne raden het voor nemen op, om aan de Zuiderzee een versterkt slot aan te

leggen, dat van alles goed voorzien zijnde, den vijand zou kunnen ophouden, en zooveel mogelijk afbreuk doen.

Reeds waren zij op het huis Rozendaal druk bezig te beraadslagen, waar en op welke wijze dat kasteel zou moeten gebouwd worden, toen eene gewichtige omstandigheid hen ijlings een besluit deed nemen. De wakkere postulaat namelijk, was plotseling in de Veluwe gevallen, hen op een gevoelige wijs vermanende, dat de tijd van praten voorbij, en die tot handelen gekomen was. Gelijk men hier gevreesd had, liet hij van beide zijden met 5000 gewapenden eenen inval doen in de Veluwe. Tusschen Apeldoorn, Nijkerk en Hattem woedde hij op barbaarsche wijze; geen landbouwerswoning, geen kerk of klooster werd gespaard: alles werd plat gebrand, en leeg geplunderd, en beladen met buit keerde RUDOLF aan het hoofd der zijnen huiswaarts. Dat was eene harde les, maar die terstond werkte. Men wist nu maar al te duidelijk, waar die sterkte moest aangelegd worden. In allerijl werden de noodige maatregelen genomen. Timmerlieden en metselaars werden ontboden; alle landlieden uit den omtrek werden opgeroepen, om te graven aan wallen en grachten; men voerde hout, steen, ijzer en kalk aan; de bevelhebber te Nijkerk kreeg last, om het werk voor elke verstoring te beveiligen. Eer het jaar ten einde was, stond het huis Hulkestein bijna voltooid. Behalve van soldaten werd het ook ruim voorzien van allerlei levensmiddelen, van meel, brood, rogge en weit, van hop, om bier te brouwen, van stokvisch, die toen *halfvisch* genoemd werd, van allerlei kruidenrijen, vijgen, rozijnen, haring, kaas en boter, en zelfs de hertog zond eenen goeden voorraad wijn uit zijnen kelder te Rozendaal. Het huis Hulkestein heeft se-

goede diensten bewezen aan de arme Veluwbewoners, want nabij de Zuiderzee gebouwd, was het als punt van verdediging bijzonder gunstig gelegen. Ruim honderd jaren later werd het weder verwoest, maar door hertog ARNOLD's kleinzoon andermaal en nog sterker opgebouwd, en toen heette het Altena dat is Al-te-na op den neus der Hollanders, gelijk men zeide. Voor menigen vijandelijken nabuur bleef het toen jaren achtereen te sterk, maar eindelijk kwam er een van de allergeдuchtste soort opdagen: de Zuiderzee. Dat was een vijand, die nooit vrede maakte, en den strijd nooit opgaf. Gij weet, dat een klein gedeelte van het land, dat thans door de Zuiderzee verzwolgen is, vroeger door het meer Flevo werd ingenomen. De wateren van dat meer hadden zich in den loop der eeuwen al meer én meer uitgebreid, en eindelijk waren zij tot dicht vóór Hulkestein genaderd. Reeds bespoelden de golven het buitenste muurwerk, reeds ondermijnden zij de wallen en torens, en geen menschelijke macht was in staat dien vijand over de grenzen te jagen. Eindelijk, in eenen stormachtigen nacht, toen het water met toomeloos geweld over het land werd voortgezweept, bezweek ook dat eertijds zoo sterke slot, en de zee nam het op in haren schoot. Men zegt dat op een uur afstands van Nijkerk bij zeer laag water, er nu nog wel overblijfselen van gezien worden.

Toen hertog ARNOLD zijn gebied aan die zijde goed beveiligd had, trok hij op tegen den postulaat, en verbrande de Amerongen, Woudenberg en eene menigte nabij gelegene plaatsen, om zich te wreken over de verwoesting van de Veluwe. Maar RUDOLF zat ook niet stil. Hij scheen er belang in te stellen, om hertog ARNOLD, of den zoon van Egmond, gelijk hij hem noemde, nadrukkelijk onder het

oog te brengen, dat hij geen geleerde behoefde te zijn, om zijne zaak met voordeel te verdedigen. Nu lag de Betuwe aan de beurt. Te Rhenen trok hij met eene groote krijgsmacht over den Rijn; te Maurik versloeg hij de Gelderschen; te Beesd plunderde en verbrandde hij het rijke klooster Mariënweerd, en daarna ging het op de stad Tiel los. Aan drie poorten beproefde hij eenen storm, maar de Tielsche burgers begroetten hem zóo onverwacht met kogels, steenen, huisraad en al wat maar onder hun bereik was, dat hij, na de dorpen Zandwijk, Drumpt, Wade-nooi en Zoelen op de alleronchristelijkste wijze te hebben platgebrand, in allerijl weder over den Rijn naar zijn Sticht trok. Zóo duurde de oorlog nog eenigen tijd voort. Brummen en Barneveld, Culenborg en Amersfoort waren beurtelings het tooneel van strijd, van nederlaag en overwinning. ARNOLD en RUDOLF — want PHILIPS van Bourgondië had reeds eenen afzonderlijken vrede met den postulaat gesloten — stonden ten laatste nog gewapend tegen elkander over, en ook zij verlangden naar vrede. Wèl had RUDOLF nog grooten zin, om den Gelderschen hunne grenssloten Ter Horst en Hulkestein afhandig te maken, maar toen het beleg van Ter Horst reeds verre gevorderd was, kwam er gelukkig een voorloopig verdrag tot stand, dat welhaast door eenen duurzamen vrede gevolgd werd. ARNOLD en RUDOLF erkenden elkander nu als hertog en bisschop, zij noemden elkaár *lieve neef*, en lieten met vreugde den armen bisschop ZWEDER in den steek.

Nog eenmaal, in Mei 1429, trok RUDOLF, die nu ook door paus EUGENIUS als bisschop van Utrecht erkend was, de Veluwe binnen, maar thans niet als vijand maar als vriend. Hertog ARNOLD wachtte hem met eenen prachti-

gen stoet van edelen te Loenen op, en toen begaven zij zich te zamen naar het vorstelijke Rozendaal, om dáar hunne verzoening te vieren. Prachtige feesten en gastmalen overtuigden RUDOLF, hoe blijde de hertog was dat hij zijne vriendschap had verworven. Muziek en dans kon toen zelfs eenen bisschop behagen; ja, toen de Geldersche muziek niet toereikend scheen, liet heer RUDOLF, ten genoegte van zijnen lieven neef en diens gasten, zijne *pijpers* uit Zwolle en Kampen overkomen. De bisschop ontving bij zijn vertrek van den hertog eenen fraaien en kostbaar opgetuigden hengst ten geschenke, en de twee narren van zijn gevolg, die het gezelschap zoo vermaakt hadden, bleven niet onbeloond.

Aan de andere zijde van Gelderland kwam nu eerlang ADOLF, hertog van den Berg, opdagen. Die vijand was nog gevaarlijker, want hij had het op den hertogszetel zelven toegelegd. Hij was namelijk ten hoogste verbitterd op de edelen en steden des lands, dat zij den kleinen en zwakken ARNOLD boven hem hadden verkozen, en hem bij die gelegenheid met zooveel minachting hadden afgewezen. Zijn voornemen was nu, om zich zoo snel mogelijk van het geheele gewest meester te maken, en dan eene geduchte wraak te nemen over allen, die hem hadden tegengewerkt. Ongelukkig kwam daarbij nog eene omstandigheid, welke zijn opzet zeer scheen te begunstigen. Hertog ARNOLD moest namelijk, zoo als van ouds gebruikelijk en plichtmatig was, aan keizer SIGISMUND, als hoofd des Duitschen Rijks, den eed van hulde en trouw voor zijn hertogdom afleggen, en daarna kon de keizer hem eerst als hertog erkennen. Zulk eene plechtigheid ging toen gewoonlijk gepaard met het aanbieden van prachtige geschenken in kleederen, kostbaarheden

en geld, van de zijde van den leenman. Maar nu bleef de keizer halstarrig weigeren, om ARNOLD als hertog te erkennen. Waarom? Omdat hertog ADOLF *van den Berg* hem met nog veel prachtiger geschenken en nog grooter geldsommen was vóorgeweest, en dus de beleening als meestbiedende wegdroeg! Zulk een hebzuchtig mensch was keizer SIGISMUND. ADOLF *van den Berg* poogde ook de Geldersche edelen en steden van ARNOLD te doen afvallen, voorgevende, dat hij hun wettige opperheer was, en dat de keizer hunnen onwil vreeselijk straffen zoude. En toen zij hieraan geen gehoor gaven, wist hij te bewerken, dat de keizer zijnen mededinger ARNOLD in den rijksban deed, en daarbij alle Gelderschen op de strengste straffen verbood, hem verder te gehoorzamen. Gij kunt nu eenigzins begrijpen, in welk eenen neteligen toestand onze hertog geraakte, en welk eenen krachtigen steun zijn mededinger door dat kiezerlijk besluit kreeg. Maar zulk een banvonnis werd in die dagen, toen bijna ieder land op zich zelve stond, gemakkelijker uitgevaardigd dan uitgevoerd, en de liefde zijner onderdanen, welke ARNOLD toen nog niet verbeurd had, gevoegd bij de vrees van onder het dwangjuk van den kwaadaardigen ADOLF *van den Berg* te komen, bewoog de Gelderschen, om hunnen wettigen, zelfgekozen hertog, zoo lang mogelijk getrouw te blijven. ARNOLD zelf stelde zich aan hun hoofd, trok eerst naar Gulikkerland, dat toen aan hertog ADOLF behoorde, en bewees zijnen mededinger, dat hij gereed was, zijn recht met de wapenen in de vuist te verdedigen. Daarop sloeg hij, voornamelijk geholpen door de burgers van Nijmegen, het beleg voor het stadje Buren, welks heer zich mede voor den hertog van den Berg had verklaard. Na eene langdurige

belegering werd het veroverd; de inwoners kregen vrijen aftocht, en ARNOLD nam bezit van de plaats, die hem later tot een zoo allertreurigst verblijf worden zou. De hertog van den Berg zocht hem intusschen op alle mogelijke wijzen te benadeelen. Hij en zijne bondgenooten verwoestten zijn gebied, waar zij slechts konden, en vooral deden de burgers van Keulen groote schade aan den handel der Gelderschen. Nu poogde ook de keizer, door ADOLF aangezet, zijn banvonnis ten uitvoer te leggen. Hij dagvaardde ARNOLD, om zich bij hem te komen verantwoorden wegens zijn gedrag. Maar deze liet door de kundigste mannen van zijnen tijd een betoog opstellen, waarin hij bewees, dat niet ADOLF, maar hij alleen recht had op het hertogdom, en dit stuk zond hij, alweder met de prachtigste geschenken, aan den keizer. Maar te vergeefs, het vonnis werd niet ingetrokken, en de hertog van den Berg gaf zijne aanspraken niet op. Toen hij kort daarna stierf, liet hij zijnen onverzoenlijken geest, als het ware, bij erfenis aan zijnen zoon na, en wij zullen zien, dat ook deze de oude veete niet vergat.

Wij zijn thans genaderd tot het jaar 1436. In Gelderland stonden de zaken zeer slecht. Door de aanhoudende oorlogen was de schatkist tot op den bodem toe ledig; de hertog had bovendien zware schulden gemaakt; de edelen waren misnoegd, en de steden verarmd. Gelijk veelal het geval is leidt ongeluk tot ontevredenheid, en dat alles werd natuurlijk aan den zwakken ARNOLD geweten. Reeds zes jaren geleden, in 1430, hadden de edelen en steden hem op nadrukkelijke wijze onder het oog gebracht, dat er eene groote verandering in het landsbestuur komen moest, en vooral dat hij niet zoo lichtzinnig hun zuur verworven geld

mocht verspillen. De hertog, om voor het oogenblik van hunne lastige klachten bevrijd te zijn, had toen aan de steden weder nieuwe voorrechten geschonken, en zich zelve aldus meer en meer verarmd. Thans nu hij niets meer te geven had, kwamen zij van alle zijden met nieuwe grieven tegen hem op. De stad Nijmegen vooral, die hem zoo menigmaal met geld en manschappen uit den nood had geholpen, voerde eene stoute taal. Door ARNOLD's twisten met Keulen en Kleef, die hij zoo gemakkelijk had kunnen voorkomen, had vooral haar handel veel geleden, en het was te voorzien, dat de hertog haar het geleende geld nooit zou kunnen teruggeven. Nu beschuldigde zij hem openlijk, dat hij door zijne dwaze verspilzucht en kostbare oorlogen het land te gronde richtte. Door haar toedoen werd in het jaar 1435 te Nijmegen eene groote vergadering of dagvaart — zooals zij genoemd wordt — gehouden, waar, even als in 1418, de afgevaardigden uit de vier kwartieren, Nijmegen, Roermonde, Zutphen en Arnhem te zamen kwamen, om te beraadslagen, wat er in deze omstandigheden moest gedaan worden tot het algemeen welzijn. Lang duurde het, eer men het daar eens was. Eindelijk, in Maart 1436, had men een nagenoeg eenparig besluit genomen. Men had twee uitvoerige vertoogen opgesteld; het eene bevatte eene opgave van alles, wat men in het landsbestuur veranderd wilde hebben; het andere was eene beleefde verklaring van de ridderschap en steden, dat bijaldien de hertog hun niet toestond, wat zij vroegen, zij hem de gehoorzaamheid zouden opzeggen, en handelen als of hij er niet was. Eenigen uit hun midden werden afgevaardigd, om deze verklaringen, een voor een, aan den hertog te overhandigen, en toen verbonden zij zich weder allen te zamen, om, hoe

die zaak ook uitviel, standvastig bij elkaar te blijven in nood en dood. Deze verbondsbrieven, die door alle aanwezigen plechtig met groen was werden bezegeld, worden nog in de genoemde hoofdsteden zorgvuldig bewaard.

Gij kunt denken, dat hertog ARNOLD zich bij het ontvangen van dien eersten brief niet zeer op zijn gemak gevoelde, en nog veel minder, toen hem den volgenden dag ook de tweede gebracht werd. Zóo ver dacht hij niet, dat het reeds gekomen was. Eerst besloot hij, op sommige punten toe te geven; want wél beschouwd, voelde hij, dat hij ongelijk had. Maar gewoonlijk draalt men, om zijn onrecht te erkennen, en zoo ging het den hertog ook. Hij wilde eerst gelijk met gelijk vergelden, en daarom beantwoordde hij die brieven zijner onderdanen nagenoeg in denzelfden geest. Hij schreef hun, dat zij onvoorzichtig en ondankbaar waren, en dat zij het niet gewaagd zouden hebben, zulk een taal te voeren tegen zijne voorvaderen; dat zij door zóo te spreken en te handelen hun eed van getrouwheid geschonden hadden; hij verweet hun, dat zij hem altijd gewantrouwd hadden, als of hij het niet goed met hen meende; dat de edelen en steden hem gedwongen hadden alle stroomen en wegen af te sluiten, zoodat er nu geene tolgelden meer ontvangen werden, anders zulk een rijke bron van inkomsten; dat zij door het heidebranden op de Veluwe ook zijne fraaie bosschen vernield en zijne jacht bedorven hadden; ja, er was volgens hem geene stad, groot of klein, die hem niet in het een of ander had zoeken te benadeelen. De steden wachtten niet lang met haar antwoord, en Nijmegen, als de voornaamste, die het meest van hem te vorderen had, stond nu weder aan de spitse. In het bijzonder beschuldigden zij den hertog, dat

hij te veel geld besteedde aan zijne hofhouding, welke soms wel uit 280 personen bestond, die zij kortweg voor »broodeters» verklaarden. Zijne meubelen waren veel te kostbaar voor zijn inkomen, zijn tafelgereedschap was van goud en zilver, ja, zelfs hield hij er een gouden schaakbord op na, en zijn stalmeester *ARNOLD van Goor* had getuigd, dat hij meer dan twee honderd paarden, enkel uit weelde, op stal hield. Bitter voelde de hertog zich door zulke aanmerkingen, waarvan hij de gegrondheid erkennen moest, beleedigd, en hij was er te meer verdrietig om, omdat hij geen kans zag, zich te wreken. Eindelijk, maar niet vóór het jaar 1441, trad hij tot het verbond van edelen en steden toe, en beloofde alles te zullen doen, wat zij van hem verlangden. Nu was de vrede tusschen vorst en volk hersteld; de edelen beloofden hem weder hunne hulp en de steden haar geld; maar de liefde en eerbied zijner onderdanen, die een vorst boven alles noodig heeft, had *ARNOLD* toch voor goed verloren.

Duidelijk bleek hem dit, toen kort daarna de oorlog met Berg weder uitbarstte. Hertog *ADOLF's* zoon, *GERARD*, die, gelijk ik u verhaald heb, na zijns vaders dood, ook diens aanspraken op Gelderland niet varen liet, besloot nu partij te trekken van *ARNOLD's* benarden toestand. Met eene groote krijgsmacht overrompelde hij eensklaps het gebied van den hertog van Kleef, zijnen schoonvader, om eerst dezen te tuchtigen vóór de aan de Gelderschen bewezene hulp. Hertog *ARNOLD* trok daarop met een vrij talrijk leger Gulikkerland, dat bij Berg behoorde, binnen, en geraakte bij het stadje Linnich met zijnen mededinger slaags. De Gelderschen stredden met leeuwenmoed, en — het moet gezegd worden — ook hertog *ARNOLD*

toonde zich bij die gelegenheid zijner afkomst waardig. Toch liep de strijd ongelukkig af. Toen de heer van Cullenborg, die de Geldersche banier droeg, door het groot aantal vijanden overmand, eenigzins achteruit week, waanden allen den slag verloren. De Geldersche benden geraakten in wanorde, en togen op de vlucht. ARNOLD zelf redde zich ter nauwernood, en had daarenboven het verdriet, eene menigte van zijne beste strijders en vrienden onder zijne oogen gedood en gevangen te zien. Gelukkig werd kort daarna, door het verstandig beleid van heer JAN van Kleef, een bestand gesloten, waarbij de beslissing van het eigenlijke geschil tot eenen lateren tijd werd uitgesteld.

»Maar,» zegt een oud schrijver, »deze slag heeft onzen hertog eigenlijk op de knieën geholpen.» Ware hij als overwinnaar teruggekeerd, de zaken zouden misschien zulk eene ongelukkige wending niet genomen hebben. Nu ontbrandden de binnenlandsche ontlusten op nieuw; de steden en de meeste edelen verweten hem als uit éenen mond, dat hij door zijne kostbare en ongelukkige oorlogen het land in het verderf stortte; zij verklaarden, dat zij nu geen geld meer voor hem overhadden; hij moest nu zelf zien, hoe hij zijne gevangene vrienden loskocht, of zijne verpande bezittingen inlost. De stad Nijmegen voegde weder de daad bij het woord. Bij eenen twist tusschen den hertog en de bewoners van het dorp Driel in de Bommelerwaard, waarbij ARNOLD zijne rechten, tegen het verbond aan, met de wapenen wilde handhaven, kozen de Nijmegenaars de partij van die van Driel, trokken gewapend uit, en zouden den hertog gevangen genomen hebben, had deze zich niet snel uit de voeten gemaakt.

Maar de vonk was gevallen! Die van Nijmegen zagen nu hunnen aanhang al grooter en grooter worden, zelfs WILLEM van Egmond, 's hertogs broeder, en de machtige DIRK van Bronkhorst, heer van Batenburg, gingen tot hunne zijde over. Men liep te wapen, en ARNOLD kon niet verhoeden, dat eerlang de belangrijke tolplaats Lobede en de stad en het slot Buren, die sleutels van Gelderland, en daarmede nagenoeg het geheele gewest in de handen zijner vijandige onderdanen vielen. Toen was goede raad duur. Om geld te krijgen moest hij nu al zijn fraai goud en zilverwerk, en ook zijn gouden schaakbord benevens al zijne paarden verkoopen of verpanden. Om zijne oproerige onderdanen te vreden te stellen, sloot hij met hen een vernederend verdrag, waarbij hij zich plechtig verbond, om geen oorlog meer te voeren, geen munt te doen slaan, kortom, geen daad van regeering meer uit te oefenen dan met goedvinden van ridderschap en steden. Akelig was nu reeds zijn toestand, en vele treurige dagen en nachten bragt hij eerst te Grave en toen in het klooster Monnikhuizen door, waar hij ruime gelegenheid tot nadenken had. Toen vatte hij het voornemen op, om voor eenigen tijd zijn gebied te verlaten, en eenen tocht naar Rome en Jeruzalem te doen. De steden, en vooral Nijmegen, zagen hem gaarne heengaan; zij verschaften hem zelfs geld tot zijne reize, ja, misschien hoopten zij heimelijk, dat hij nooit zou terugkeeren. Te Lobede nam hij van de zijnen afscheid, en liet het bewind, altoos met goedvinden van ridderschap en steden, in handen van zijne gemalin KATHARINA en van zestien voorname edellieden des lands.

Terwijl hertog ARNOLD aldus in verre landen eenige afleiding zoekt voor geleden kommer en verdriet, nemen wij

deze gelegenheid te baat, om kennis te maken met de leden van zijn huisgezin. Zijn gemalin was, zoo als gij reeds weet, de dochter van den hertog van Kleef, en hun huwelijk diende meer, om een bondgenootschap tusschen beide landen te weeg te brengen, dan wel het geluk van hertog ARNOLD te bevestigen. KATHARINA van *Kleef* was schoon en rijk aan allerlei vrouwelijke kennis, maar daarbij ook uiterst slim en heerszuchtig, en voor eene vrouw veel te begeerig, om zich met staatszaken te bemoeien. Haren zwakken gemaal liet zij maar al te wel de kracht van hare heerschappij gevoelen, waarvan het gevolg was, dat ARNOLD bang voor haar was, en haar bijzijn zooveel mogelijk ontweek. Van hare drie dochters huwde de eene, MARGARETHA, met FREDERIK van *Beijeren*, en de tweede, MARIA geheeten, werd koningin van Schotland. Van de laatste verhalen de oude schrijvers, dat zij eene ongemeen schoone en moedige vrouw was, en dat zij zelfs, weinige jaren na haar huwelijk, toen haar gemaal, koning JACOBUS, bij de bestorming eener vesting sneuvelde, zelve met mannelijke kloekmoedigheid hare soldaten zegevierend tegen den vijand aanvoerde, en naderhand nog veel jaren lang het rijk met kracht en verstand voor haren minderjarigen zoon bestuurde. De Schotten hadden haar lief, en betreurden haar als eene moeder, toen zij stierf. Vóór eenige jaren heeft men toevallig haar graf weder ontdekt. De derde dochter van ARNOLD en KATHARINA heette insgelijks KATHARINA; de kenismaking met deze stellen wij nog eenigen tijd uit. Nog hadden zij eenen zoon, ADOLF, de lieveling zijner moeder. Hij was ervaren in alle ridderlijke oefeningen, zijnen leeftijd eigen, ja, hij bezat eenen uitmuntenden aanleg, om eens een goed vorst te worden. Maar ongelukkig stond hij onder

de leiding zijner moeder. Deze was altijd om en bij hem; zij hield niet op zijne eer- en roemzucht te prikkelen; zij wees hem — wat haar als echtgenoot al zeer weinig paste — op de zwakheid en nietigheid zijns vaders; zij beklagde hem, omdat zijn vader het land, waar hij eenmaal over heerschen zou, wel vóór dien tijd te gronde zou richten; vooral wees zij hem op het voorbeeld van haren oom *FILIPS van Bourgondië* en van diens zoon *KAREL*, later de *Stoute* bijgenaamd, die beiden door hunne schrandtheid en dapperheid zulk een groot gebied hadden verkregen en hunne volken zoo rijk en gelukkig maakten. Gij kunt begrijpen, dat zij door zulke ongepaste woorden het gemoed van den jeugdigen vorst in vuur en vlam zette; met een onwederstaanbaar verlangen begon hij uit te zien naar den tijd, dat ook aan hem de beurt zou komen om te regeeren, en die beide bloedverwanten in roem en macht te evenaren. Op 't laatst was het hem niet meer mogelijk, dien harts-tocht te bedwingen; van kwaad kwam hij tot erger, en, geholpen door zijne al te gediensstige vrienden, volbracht hij eene daad, die zijne nagedachtenis door alle tijden heen geschandvlekt heeft.

In 1452 kwam hertog *ARNOLD* van zijne buitenlandsche reis in Gelderland terug. Eerst had het den schijn, alsof zijne bloedverwanten, en ook zijne huisgenooten, tot andere gedachten nopens hem gekomen waren, want hij werd te Grave zoo hartelijk en huiselijk ontvangen, dat hij zelf er verbaasd over stond. Afgevaardigden van onderscheidene steden haalden hem met muziek en gejuich binnen, en op stedelijke kosten gaf men een groot gastmaal ter zijner eer. Maar niet lang duurde de vreugde over zijne wederkomst; al zeer spoedig bedierf hij zijne ei-

gene zaak weder, en verhaaste daardoor zijnen val. Te Utrecht was, weinig tijds vóór zijne terugkomst, bisschop RUDOLF *van Diephout* overleden, en nu mengde hij zich weder, geheel zonder reden of noodzaak, in de twisten over de verkiezing van eenen opvolger. Zijn voornaamste tegenstander bij dezen strijd was FILIPS *van Bourgondië*, de oom zijner gemalin. Het zal u bekend zijn, dat deze zijne nicht JAKOBA *van Beijeren*, als graaf over Holland en Zeeland, was opgevolgd. Hij was een zeer machtig en schrandder vorst. Al wat hij goedvond wist hij door te drijven. Sedert lang had hij de verdeeldheden tusschen hertog ARNOLD en zijne bloedverwanten en onderdanen gadeslagen, en wellicht zelfs onder de hand bevorderd en aangevuurd.

In de Utrechtsche bisschops-kwestie stond hij het belang van zijnen natuurlijken zoon DAVID *van Bourgondië* voor, en duidde het den Gelderschen hertog zeer euvel, dat deze zijne wenschen dwarsboomde. Het was dan ook zeer onhandig van ARNOLD, om hierin tusschen beide te treden, want hij maakte zich in FILIPS *van Bourgondië* eenen onverzoenlijken vijand. Gelijk wel te voorzien was, behaalde de laatste bij de bisschops-kwestie de overwinning. Zijn zoon werd tot die waardigheid verkozen. Intusschen waren de bewoners van het Oversticht nog geenzins genegen dezen te erkennen, en om hen daartoe te dwingen besloot FILIPS hen te tuchtigen, door Deventer te belegeren. De weg derwaarts liep over de Veluwe, dus midden door ARNOLD's gebied. Ware onze hertog nu verstandig geweest, en had hij zijnen oom, bij diens doortocht door zijn land, de behulpzame hand geboden, om zijn gezag te handhaven — wie weet welken gunstigen keer de zaken misschien nog zouden genomen hebben! Maar neen — alsof zijn ongeluk

hem blind en doof gemaakt had, zoo plaagde en tergde hij FILIPS op allerlei wijzen. Eerst liet hij toe, dat het Bourgondische volk door de Veluwe trok, en toen sloot hij een verbond met Overijssel, om FILIPS te keer te gaan; eerst had hij dezen beloofd hem met levens-en vervoermiddelen te zullen bijstaan, en toen FILIPS te Spankeren gelegerd was en op brood en vaartuigen, om den IJssel over te steken, met ongeduld wachtte, kwam noch het een noch het ander, zoodat het krijgsvolk met geweld nam wat het krijgen kon, en overal groote balddadigheid bedreef. Bitter voelde FILIPS zich gekrenkt; ARNOLD zou zijne wraak niet ontgaan — hij had den leeuw getergd! Nog vóór dat Deventer veroverd was, had FILIPS zijne nicht KATHARINA bij zich in zijn legerkamp ontboden, zoo het heette, om over hare belangen en die van haren zoon te spreken. Wat daar toen besproken werd, bleef vooreerst geheim, maar zóoveel is zeker, dat ARNOLD's val daar beslist werd. Toen schreef FILIPS eenen uitvoerigen brief aan de stad Nijmegen, waarin hij haar ronduit verklaarde, dat, wanneer zij op zijne hulp wilde rekenen, zij den ouden hertog van het bewind over Gelderland vervallen verklaren, en den jongen ADOLF als hertog huldigen moest. Gretig namen de burgers van Nijmegen dien voorslag aan. ADOLF, door zijne moeder van alles onderricht, komt te Nijmegen, stelt zich aan het hoofd der beweging, bemachtigt met eenig krijgsvolk de stad Venlo, — en waant zich reeds hertog, en alles gewonnen. Maar zóover was het nog niet gekomen! Want vooreerst liet oom FILIPS, die alles in rep en roer had gebracht, nog niets van zich hooren, en ten andere had de oude hertog ARNOLD nog eene goede en groote partij op zijne hand. Op deze partij, waarvan Arnhem, Wagenin-

gen en Zutfen deel uitmaakten en WILLEM *van Egmond*, ARNOLD's broeder, de ziel en het hoofd was, had de hertog al zijne hoop gebouwd. Niet uit vriendschap, maar uit vrees voor eenen langdurigen, binnenlandschen krijg, had deze zich voor den ouden hertog verklaard, en met haar hulp werd daarop ADOLF door zijnen vader te Venlo belegerd en ingesloten. Toen ontzonk ADOLF de moed; hij zag in, dat hij te overijld gehandeld, en te veel op de hulp van vrienden gerekend had. Met veel moeite gelukte het WILLEM *van Egmond*, vader en zoon, althans schijnbaar, te verzoenen. Het verdrag, dat aldus in 1459 te Batenburg tot stand kwam, behelsde, onder meer andere bepalingen, dat ARNOLD en ADOLF in vrede en eendracht met elkander zouden leven, gelijk het vader en zoon betaamt; dat de vader hertog zoude blijven, en dat de zoon de stad en het Rijk van Nijmegen benevens de landstreek de Duffel zou besturen. VROUW KATHARINA behield de tolplaats Lobede en het fraaie slot Rozendaal voor zich. Maar in weerwil van dat verdrag was alle onderlinge liefde en vertrouwen voor goed geweken. De Gelderschen waren weder in twee partijen verdeeld, en, al wierden zij niet handgemeen, toch deden zij elkaâr zooveel kwaad als zij slechts konden. Die het met KATHARINA en ADOLF hielden, waren rusteloos werkzaam, om overal tweedracht te zaaien, en de edelen en steden tegen hertog ARNOLD op te zetten. Nijmegen was aan het hoofd van die partij, en ADOLF moest haar hertog worden, het kostte wat het wilde. De andere partij, de partij des behouds, bleef den ouden vorst zoo lang mogelijk getrouw, maar toen ook ARNOLD deze, door zijn wantrouwend en hoogmoedig gedrag, al meer en meer van zich vervreemde, en de zaak hoe langer hoe erger maakte, was ook zij ten

laatste wel gedwongen den hertog de gehoorzaamheid op te zeggen, en met Nijmegen gemeene zaak te maken. En KATHARINA en ADOLF?... om den schijn te vermijden, dat zij iets kwaads in den zin hadden, vermaakten zij zich met jagen op de Veluwe en schenen zich noch om ARNOLD, noch om zijne vrienden of vijanden te bekommeren. ADOLF deed ook eene reis naar Jeruzalem, en begaf zich toen naar het Bourgondische hof, waartoe hij door zijnen oom dringend was uitgenoodigd. De sluwe FILIPS wist wel wat hij deed. Dáar, aan dat weelderige hof, werd ADOLF met groote eer en staatsie ontvangen. De hertog van Bourgondië omhing hem met de orde van het Gulden Vlies, hij bracht een huwelijk tusschen hem en KATHARINA, de dochter van den hertog van Bourbon tot stand, en, om bij de voltrekking van dat huwelijk tegenwoordig te zijn, begaf op verzoek van FILIPS, ook ARNOLD's gemalin KATHARINA, zich derwaarts. Wat dáar, te midden van feestvreugde, muziek en dans, door die drie bloedverwanten over den ongelukkigen ARNOLD besloten werd, zal ik u nu verhalen.

Omstreeks dezen tijd zou ook het huwelijk voltrokken worden tusschen FREDERIK *van Egmond*, heer WILLEM's zoon, en ALEIDA, de dochter van den heer van Culenburg. De bruiloft zou te Grave, de verblijfplaats van hertog ARNOLD, gevierd worden. Vele hoog aanzienlijke gasten waren dáar aangekomen, en ook KATHARINA was eerst sedert kort met haren zoon van hare Bourgondische reis teruggekeerd, en met teedere toegenegenheid door ARNOLD ontvangen. Hij meende, dat ook zij verheugd waren hem weder te zien, en dacht aan geen kwaad. Dagen van ongestoord genot, bij dans en spel, werden dáar doorgebracht, en de oude hertog voelde zich weder jong. ADOLF was de

vrolijkste van alle gasten, vermaakte zich des daags met de Geldersche juffers op het ijs rondom het slot — want het was winter en het vroom hard — en 's avonds was hij de laatste, die zich ter rust begaf. Op den 9 Januari 1465 zat hij met zijnen neef FREDERIK aan het schaakbord. ARNOLD had gezorgd, dat het hun aan geen wijn en spijs ontbrak, maar wegens zijne hooge jaren had hij zich vroegtijdig te bed begeven. Te middernacht werd het slot plotseling door gewapende mannen uit Nijmegen overrompeld en bezet. Alles kwam in rep en roer. ARNOLD, pas in zijnen eersten slaap, ontwaakte, en vroeg wat dit beteekende, en of zijn zoon ook eenig letsel bekomen had. Maar de veinzaard, die alles te voren had beraamd en afgesproken, trad daarop zelf, aan het hoofd der eedgenooten, in 's hertogs slaapvertrek, en sprak: »*Vader, het moet nu zoo wezen, volg mij!*» En, zonder hem zelfs den tijd te laten, zich te kleeden, voerde die zoon zijnen ouden vader, die van koude beefde en klappertandde, vier uren ver over het ijs, naar Lobede! Hij werd dáar opgesloten, en in den daarop volgenden nacht door gewapende mannen naar het kasteel te Buren gebracht, waar hij in een nauw kamertje door OTTO van Bilant opgesloten en gestreng bewaakt werd. Nu was het booze opzet, dat ADOLF jaren lang met zich omgedragen had, volvoerd; hij had zijnen vader onschadelijk gemaakt. Dadelijk begonnen moeder en zoon te zamen te overleggen, hoe zij zich op de beste wijze van het bewind over Gelderland zouden meester maken.

Op eene dagvaart, welke veertien dagen na die gruweldaad te Nijmegen gehouden werd, verdedigde ADOLF zich voor de verzamelde Geldersche heeren. Hij beschuldigde zijnen vader van zooveel boosheden, dat hij

ze zelfs bij name niet noemen durfde, en toonde zoo overtuigend aan, dat het belang des lands zijne gevangenneming gebiedend vorderde, dat hij hen allen overtuigde, en zelfs de steden Arnhem en Zutfen, op het voorbeeld van Nijmegen, hem dadelijk als hertog erkenden. Natuurlijk rijst de vraag bij u op, hoe het mogelijk was, dat zij hem haar volle vertrouwen schenken konden. Maar daartoe moet ik u in het geheugen terugroepen al de kwellingen, welke de Gelderschen sedert jaren van ARNOLD te verduren hadden, en die hen hoe langer hoe meer tegen dezen verbitterd en van hem vervreemd hadden, zoodat zijne beste vrienden ten laatste geen vrede meer met hem konden houden; daarbij kwam, dat ADOLF, bij menige gelegenheid getoond had een schrander regent en een ervaren veldheer te zijn. Zij begrepen dus, ADOLF te moeten aannemen, want ARNOLD *kon* hun hertog niet meer zijn. Daarom hadden zij er ook niets tegen, toen de oude hertog weldra door zijne vrouw en zijnen zoon gedwongen werd, eene akte van afstand te teekenen, waarbij hij verklaarde de landen van Gelre en Zutfen, na rijp beraad en uit vrije beweging, geheel over te geven aan zijnen *beminden en eenigen zoon!*

Maar buitenslands viel het ADOLF niet zoo gemakkelijk, zijne verworvene heerschappij te handhaven. Van alle zijden rees een kreet van afgrijzen op over zijne daad. WILLEM van Egmond, ARNOLD's broeder, besloot, ten koste van goed en bloed, den schuldige te straffen. Zijn zoon FREDERIK was in dien nacht insgelijks door ADOLF's handlangers gevangen genomen, en toen deze weigerde hem te ontslaan, riep WILLEM al de naburige vorsten tegen hem op. Eerlang stonden de heeren van Egmond, van Culenborg, van Kleef

en meer anderen tegen ADOLF onder de wapenen. Maar de steden bleven hem getrouw, en van alle zijden kwam men met manschappen, met kruid en lood, met geld en levensmiddelen opdagen. Aan WILLEM van Egmond gelukte het echter, Arnhem in te nemen; uit zijn slot te Baer kwam hij plotseling met eene menigte gewapenden voor die stad, overviel den magistraat op het raadhuis, en dwong alle burgers op staanden voet op nieuw den eed van trouw aan hertog ARNOLD te zweren. Ofschoon het nu wel een gevoelig verlies voor ADOLF was, dat hij de voornaamste stad van de Veluwe in 's vijands handen moest laten, verloor hij toch den moed niet. Wageningen, Harderwijk en Elburg bleven hem getrouw, en de Nijmegenaars, nadat zij het slot Vrienenstein in Over-Betuwe, dat aan WILLEM van Egmond behoorde, vernield hadden, hielpen hem bij het aanleggen van een groot blokhuis te Malburgen, zoodat daardoor de heeren van Egmond van alle gemeenschap met hunne vrienden waren afgesneden. Na eene vergeefsche poging tot onderlinge verzoening werd de krijg met nieuwe woede hervat. Doesburg werd door verraad van de Egmondsche partij gewonnen, en Wageningen meedoogenloos door haar verbrand. Toen trok hertog ADOLF op Arnhem los, en uit wraak zou hij die stad zeker aan de vlammen hebben opgeofferd, wanneer de verbondene vorsten hem niet ijlings naar eene andere zijde van Gelderland hadden gelokt. Bij de stad Stralen in het Overkwartier viel toen een bloedige slag voor. ADOLF behaalde de overwinning, maar de strijd had beide partijen zoo zeer uitgeput, dat zij buiten staat waren, om verder iets van belang te ondernemen. VINCENT, graaf van Meurs, bracht daarop een verdrag tot stand, waarbij ADOLF de stad Arnhem weder

in bezit kreeg, met het recht, om op de toen zeer versterkte Sabelspoort bezetting te mogen leggen, teneinde daarmede de stad tn bedwang te houden. Het groote doel van den oorlog, de loslating van den ouden hertog, was echter niet bereikt.

Maar nòg rustte WILLEM van Egmond niet. De dood van hertog FILIPS van Bourgondië verschafte hem een nieuw voorwendsel, om bij diens opvolger KAREL den Stouten hulp te zoeken tegen den zoon van zijnen broeder. Deze KAREL de Stouten vatte aanstonds het voornemen op, om ARNOLD in vrijheid te stellen; hij had niet, zoo als zijn vader FILIPS, reden van persoonlijk misnoegen tegen ARNOLD, en zijn despotiek karakter deed hem in ADOLF en de Geldersche steden slechts rebellen en oproermakers zien, zoodat hij besloot aan dien onnatuurlijken staat van zaken een einde te maken. Weldra deed KAREL van Bourgondië ADOLF openlijk dagvaarden, om zich bij hem wegens zijn gedrag te komen verantwoorden. Deze, bevreesd om den machtigen vorst te vertoornen, haastte zich, aan dat bevel te voldoen. Te Hesdin in Picardië wachtte KAREL hem op. ADOLF, die den machtigen vorst gaarne tot zijnen vriend wilde maken, putte zich uit in betuigingen van vriendschap en vlekeldheid. Maar deze liet zich niet verschalken, en eischte vóór alles ARNOLD's bevrijding. Na lang talmen en veel moeite bracht hij het eindelijk zóo ver, dat ADOLF het bevel tot loslating naar Gelderland opzond. Na eene zesjarige opsluiting verliet ARNOLD in 1471 den kerker, waar hij, buiten zijne godsdienstoefeningen, den meesten tijd met spelen en ledigheid had doorgebracht. Behalve met schaken, had hij zich veel met het kaatsspel vermaakt, en dat hij een liefhebber van versnaperingen was, bewijst,

dat hij tot eigen gebruik een wafelijzer op zijne kamer had, en dat de vrouwe van Haaften en de abdis van Nieuwklooster hem telkens hazen en peperkoeken ten geschenke zonden. — Maar nu wachtten hem geheel andere bezigheden. De hertog van Bourgondië wenschte ook hem terstond bij zich te zien. ARNOLD begeeft zich zonder dralen naar 's hertogs legerplaats, en dáar gekomen ziet hij niet alleen zijnen broeder en zijne vrienden, maar ook zijnen zoon en vele zijner bitterste vijanden weder. Het tooneel, dat toen plaats greep, heeft ons een ooggetuige, de geschiedschrijver DE COMMINES, die als geheimschrijver van hertog KAREL daarbij tegenwoordig was, zeer schoon geschilderd. Eerst hoorde hij een hartroerend verhaal van den ouden ARNOLD, over de deerniswaardige behandeling, die hij van zijnen zoon had ondervonden, en toen voegde de zoon zijnen vader schandelijke verwijten toe, die in zijnen mond het allerminst pasten. De hertog van Bourgondië trachtte een nieuw verdrag tot stand te brengen; de vader zou namelijk alleen de stad Grave en voorts een jaargeld en den hertogstitel voor zich behouden, en de zoon daarentegen het werkelijk bewind over geheel Gelderland verkrijgen — maar te vergeefs, »Liever” zoo sprak ADOLF, »wierp ik mijnen vader voorover in eenen put en mij zelven er bij, dan dat ik het gebied met hem deelen zoude. Hij heeft lang genoeg geregeerd. Een jaargeld wil ik hem geven, mits hij den Gelderschen grond nooit weër betrede.” Zulke gruweltaal, die ons ongelooflijk zou schijnen, indien niet een oog- en oorgetuige ze opgeteekend had, zou niet ongestraft blijven. Toen KAREL van Bourgondië maatregelen liet nemen, om ADOLF onschadelijk te maken, wist deze in een monniksgewaad te ontvluchten, maar weldra werd

hij achterhaald, herkend, en eerst te Rijssel, toen te Vijvoorden, en eindelijk te Kortrijk gevangen gezet.

Als een loopend vuur verspreidde zich de tijding van het gebeurde naar alle zijden, en kwam ook in Gelderland aan. In één ding had ADOLF voor hertog KAREL de waarheid gesproken, dat namelijk de Geldersche edelen en steden den ouden hertog verachtten, en niemand hem voor hertog zouden willen erkennen. Dat bleek ook dadelijk bij het bericht zijner gevangenneming; men was verrast en verslagen, en verbitterd op den Bourgondischen dwingeland: overal nam men maatregelen, om eenen inval te keer te gaan, en bovenal, om ARNOLD's herstelling tegen te houden, en het land voor ADOLF te bewaren. Maar KAREL had het anders besloten. Op eenen brief, dien de Gelderschen hem met gemeen overleg schreven, en waarin zij hem voor oogen hielden, van hoeveel belang het was, ADOLF en niet ARNOLD tot hertog te hebben, antwoordde hij slechts, dat ADOLF zelf schuld van zijn gevangenneming was, dat hij voor het welzijn des lands het noodig vond, hem nog eenigen tijd bij zich te houden, en dat hij overigens, bij al zijne bezigheden, thans geen tijd had, zich met de Geldersche zaken te bemoeien. Dit waren slechts uitvluchten. Want toen ARNOLD nog in datzelfde jaar 1471 in Gelderland terug kwam, bracht hij eenen grooten hoop Bourgondisch krijgsvolkmede, dat KAREL hem had afgestaan, om daarmede zijn gezag te herwinnen. Maar hij kon er niets mede uitrichten, dan zich van Roermond en Grave meester maken; alle andere veroveringen werden hem door de krachtige houding van de Geldersche onderzaten belet. Zij hadden zich nu eenmaal voor hertog ADOLF verklaard; dien zouden zij getrouw blijven, en — mocht

het gebeuren, dat hij nooit weder vrijgelaten werd, of in zijne gevangenis stierf — dan nog zouden zij het land met dezelfde onkreukbare trouw voor zijnen jeugdigen zoon KAREL bewaren (*). Tot zoo lang kozen zij VINCENT, graaf van Meurs, tot hunnen *hoofdman*; ARNOLD beschouwden zij als een dood man, als iemand met wien zij niets meer te doen hadden.

En toch heeft die zelfde ARNOLD, toen de ingezetenen meenden, niets meer van hem te vreezen te hebben, hun nog ten slotte den leelijksten trek van zijn geheele leven gespeeld. Want uit radeloosheid, uit geldsgebrek en zeker ook wel uit gekrenkten trots, beging hij de dwaasheid, om, weinige maanden vóór zijnen dood, het geheele hertogdom Gelre en graafschap Zutfen aan KAREL *van Bourgondië* voor 300000 gulden te verpanden; dat wil zeggen, KAREL zou hem in zijn gezag herstellen, en handhaven tot aan zijnen dood, maar aanstonds daarna zou de hertog van Bourgondië voor eenen onbepaalden tijd heer des lands worden, bezettingen in alle steden leggen, en dus Gelderland met zijn groot gebied vereenigen. Hiermede handelde ARNOLD lijnrecht tegen alle verbonden en verdragen, die hij met zijne onderdanen en kinderen gesloten had; maar het schijnt wel zeker te zijn, dat KAREL *de Stoute*, in zijne zucht, om zijn rijk op allerlei wijzen te vergrooten, den zwakken, ouden man tot deze daad heeft gedwongen. Intusschen, ARNOLD beloofde te

(*) ADOLF's dengdzame en ongelukkige gemalin, KATHARINA *van Bourbon*, was eerst sedert kort overleden. Zij werd op haar verzoek te Nijmegen in de St. Stevenskerk begraven, en op haar graf werd later eene fraaie koperen tombe geplaatst.

geven, wat hij niet bezat; maar schoon KAREL dit best begreep, en ook even goed wist, dat de Geldersche landzaten deze handeling van hunnen hertog, dien zij als dood beschouwden, nooit zouden goedkeuren, zoo heeft hij dit toch als een zeer gewenscht voorwendsel aangegrepen, om zijn doel nader te komen, en het jammerlijk verscheurde Gelderland van zijne dierbare onafhankelijkheid te berooven.

Het was ARNOLD echter niet vergund de vruchten te plukken van die onberadene en onrechtvaardige handelwijze. Den 23 Februari 1473 overleed hij aan eene beroerte. Te Grave, de eenige stad, die hem van al zijne macht en zijnen rijkdom was overgebleven, werd hij begraven. Hij was drie en zestig jaren oud geworden, waarvan hij er vijftig jaren hertog geweest was. Hij liet geen vermogen na, dan het geld, dat hij nog van hertog KAREL te vorderen had, en dat nooit ten volle betaald werd. Hij werd ook door niemand betreurd, want hij had zijne onderdanen door zijn zwak en verkeerd bestuur tegen zich verbitterd, zijn land aan eenen buitenlandschen vijand verraden, en was door zijne eigene nietigheid de speelbal geworden van zijne trotsche gemalin en zijnen ongehoorzamen zoon. Had de goede hertog REINALD dat alles te voren geweten — hij had wel voor eenen anderen opvolger gezorgd!